

COVID-19 ТА ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Маркулинець А.А.,

*аспірант кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Продан В.І.,

*ст. викладач кафедри конституційного
права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Маркулинець А.А., Продан В.І. Covid-19 та питання гендерної рівності.

Наразі стало зрозуміло, що пандемія COVID-19-це не тільки глобальна надзвичайна ситуація зі здоров'ям, а й призводить до серйозного спаду світової економіки.

У даному дослідженні ми проводимо аналіз того, як цей економічний спад вплине на жінок та чоловіків по-різному, і які можуть бути основні довгострокові наслідки для гендерної рівності. Дана робота починається з надання доказів того, що наслідки поточної кризи на жінок та чоловіків, ймовірно, будуть різко відрізнятися від наслідків інших економічних спадів. В останніх рецесіях, таких як економічна криза 2008 р., втрата робочих місць у чоловіків була помітною значно вище, ніж у жінок. Однією з причин було те, що порівняно більше чоловіків працюють у галузях, на які сильно впливає «стандартний» спад (наприклад, на виробництві та будівництві), тоді як зайнятість жінок зосереджена в менш циклічних секторах, таких як охорона здоров'я та заклади освіти. На противагу цьому, нинішня криза має великий вплив на сферу послуг із високим рівнем зайнятості жінок, таку як ресторани та гостинність.

У ході пандемії більшість країн світу вирішили закрити школи та дитячі сади. Це різко збільшило потребу в догляді за дітьми. Крім того, догляд за дітьми, які надаються бабусями чи дідусями, зараз не рекомендується через більш високий рівень смертності серед людей похилого віку, а з огляду на заходи соціального дистанціювання, спільне користування доглядом за дітьми з сусідами та друзями також дуже обмежене.

Таким чином, більшість сімей не мають іншого вибору, окрім як доглядати за своїми дітьми самостійно. Виходячи з існуючого розподілу обов'язків по догляду за дитиною у більшості сімей, матері, страждають більше, ніж батьки. Матері-одиначки, яких багато як в Україні, так і в зарубіжних країнах, і які часто починають перебувати у скрутному економічному становищі, зазнають найбільшого удару.

Ключові слова: права людини, рівність, пандемія, Covid-19, дискримінація, працевлаштування.

Markulynets A.A., Prodan V.I. Covid-19 and the issue of gender equality.

It is now clear that the COVID-19 pandemic is not only a global health emergency, but is also leading to a severe downturn in the global economy. In this study, we analyze how this economic downturn will affect women and men differently, and what the main long-term consequences for gender equality may be.

This study begins by providing evidence that the effects of the current crisis on women and men are likely to be very different from those of other economic downturns. In recent recessions, such as the economic crisis of 2008, job losses for men have been much higher than for women. One reason was that relatively more men work in industries that are strongly affected by the "standard" downturn (such as manufacturing and construction), while women's employment is concentrated in less cyclical sectors such as health and education. In contrast, the current crisis is having a major impact on high-employment services, such as restaurants and hospitality.

During the pandemic, most countries around the world decided to close schools and kindergartens. This has dramatically increased the need for child care. In addition, childcare provided by grandparents is currently not recommended due to higher mortality rates among the elderly, and due to social distancing measures, sharing childcare with neighbors and friends is also very limited.

Thus, most families have no choice but to take care of their children on their own. Due to the existing division of responsibilities for child care in most families, mothers suffer more than parents. Single mothers, many of whom are both in Ukraine and abroad, and who often find themselves in a difficult economic situation, are hit hardest.

Key words: human rights, equality, pandemic, Covid-19, discrimination, employment.

Постановка проблеми. Пандемія коронавірусної інфекції у 2019 році сколихнула світ своєю різкою появою та дезорієнтувала масу людей, які були зовсім не готовими до нових умов життєдіяльності. Економічна криза, яка стала наслідком стрімкого поширення інфекції, потягнула за собою масу негативних моментів, серед яких скорочення працівників, закриття дитячих садків, шкіл, майданчиків, закладів громадського харчування тощо. Дані трансформації в певній мірі стали причиною різкого поширення дискримінаційних настроїв у різних групах суспільства. Однак, незважаючи на такі похмурі перспективи, ми також вважаємо, що хвиля COVID-19 може також спричинити деякі зміни, які потенційно допоможуть зменшити гендерну нерівність на ринку праці в довгостроковій перспективі. Так, на сьогодні значна частина гендерної нерівності на ринку праці пов'язана з нерівномірним розподілом праці в домогосподарстві. Незважаючи на те, що зараз значна кількість жінок у робочій силі близька до або дорівнює чоловікам у більшості промислово розвинених країн, жінки продовжують забезпечувати непропорційну частку домашньої роботи, наприклад, приготування їжі, прибирання та догляду за дітьми. З цієї точки зору, ймовірно, довгостроковий прогрес до досягнення більшої гендерної рівності впливатиме, насамперед зі змін суспільних норм та очікувань, які призводять до більш рівного розподілу праці вдома. Ми можемо виділити принаймні два канали, за допомогою яких пандемія COVID-19, ймовірно, прискорить зміну соціальних норм та очікувань.

Перший - на стороні роботодавців. Зараз багато компаній все більше усвідомлюють потреби своїх співробітників у догляді за дитиною і реагують на це швидким прийняттям більш гнучких графіків роботи та варіантів дистанційної роботи. Завдяки навчанню, виконуючи та змінюючи норми, деякі з цих змін, ймовірно, трансформуються в постійні.

Другий канал проходить через соціальні норми та приклади для наслідування в окремих сім'ях. Хоча в багатьох випадках матері під час кризи отримуватимуть значну частку додаткового догляду за дитиною (та домашнього навчання), також буде значна частка сімей, де приклади для наслідування будуть замінені. Багато лікарів - жінки, як і більшість медсестер. Інші важливі підприємства, які продовжуватимуть працювати під час кризи, включають продуктові магазини та аптеки, обидва з яких мають високу частку зайнятості жінок. Значна частина жінок, які працюють у таких районах, одружені з чоловіками, які або втратять роботу під час кризи, або зможуть працювати вдома (наприклад, багато офісних працівників). У таких сім'ях багато чоловіків неминуче перетворяться на головних постачальників догляду за дитиною.

Отже, цілком ймовірно, що такий перерозподіл обов'язків у домогосподарстві матиме постійний вплив на гендерні ролі та розподіл праці.

Виклад основного матеріалу. Світова пандемія, яка викликана коронавірусною інфекцією SARS-CoV-2 справила значний вплив не тільки на фінансове благополуччя держав, але й на стан реалізації та забезпечення основоположних прав та свобод осіб, зокрема, питання гендерної рівності.

Так, принцип рівності в конституційному праві є одним із основоположних інститутів галузі, який закріплюється на законодавчому рівні та є еталоном демократичної та правової держави сучасності. Серед складових принципу рівності чільне місце займає питання гендерної рівності, а саме рівність чоловіків та жінок у всіх питаннях життєдіяльності, включаючи умови життя, освіти, працевлаштування, сфери надання послуг тощо.

Питання гендерної рівності є критично назрілим в сучасній науці. Так, на даний час, не сформовано єдиного підходу до розуміння зазначеної дефініції ані в правових науках, психології чи сексології тощо.

Соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність та закріплені ролі, певні характерні ознаки, які суспільство вважає притаманними для чоловіків та жінок – саме так описує поняття гендеру Конвенція

Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами [1]. Коли ми говоримо про рівність статей, перш за все необхідно розуміти такі елементи, як:

- Юридична рівність, яка закріплена на законодавчому рівні;
- Рівність можливостей, тобто, надання певних соціальних привілеїв окремим соціальним групам, задля урівнення їх з правами більшості;
- Рівність кінцевої мети, тобто ліквідації у конкуруючих сторін перешкод, що можуть бути зумовлені дискримінаційними настроями [2, с. 10].

В результаті наукових пошуків та аналізу ситуації, що склалася, можемо з впевненістю сказати, що серед негативних ударів пандемії жінки складають об'ємнішу групу постраждалих в економічній сфері, зокрема

такі вразливі верстви, як безробітні жінки, жінки, що виховують дітей, жінки з інвалідністю та безробітні жінки.

Так, 11.03.2020 року Кабінетом Міністрів України було винесено Постанову «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» [3], яка в подальшому трансформувалася в залежності від епідеміологічної ситуації, яка складалася. А вже 20 травня 2020 року Кабінетом Міністрів було винесено постанову «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів» [4]. Встановлювалися такі обмеження, як, зокрема, заборона відвідування закладів освіти, музеїв, приміщень масового громадського скупчення, заборона пасажирських перевезень, заборона проведення масових заходів тощо.

У зв'язку із впровадженням зазначених обмежувальних заходів, низка міжнародних правозахисних організацій були занепокоєні становищем суспільного життя, що склалося, зокрема, поширенням випадків домашнього насильства, обмеження прав людини, порушення трудових прав людини тощо. Так, зокрема, дослідження ООН Жінки в Україні «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні» було зазначено, що у ситуації карантинних обмежень існує проблема розподілу гендерних ролей у родині, оскільки тягар виконання домашньої доглядової праці покладається на жінок [5].

Дослідження Проекту «Гендерний вимір пандемії COVID-19» також вказують на те, що жінки більше часу приділяють на виконання домашньої та доглядової роботи [6].

Звіт за 2021 рік щодо гендерної рівності в ЄС також містить досить невтішні результати. Як зазначається у висновках звіту, хоча гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок ніколи не були такими високими на політичному порядку денному ЄС, останній рік був особливо складним для забезпечення гендерної рівності. Поряд із зростанням опозиції, пандемія COVID-19 непропорційно вплинула на життя жінок. Поступово стають доступні більш надійні дані по країнах Євросоюзу, але вже є достатньо доказів того, що важко здобуті досягнення минулих років були «скасовані» пандемією. Багато зацікавлених сторін стурбовані тим, що на подолання невдач на шляху гендерної рівності, спричинених пандемією, знадобляться роки, або навіть десятиліття. Це показує, що прогрес щодо прав жінок важко завойовувався, але легко втрачається. Навіть поза наслідками кризи COVID-19, багато ще належить зробити для прогресу та прискорення зусиль щодо досягнення гендерної рівності. Як показує цей звіт, більшість показників щодо гендерної рівності вирівнялися протягом кількох років, і там, де досягнуто прогресу, це відбувалося досить повільно. Гендерні розриви у зайнятості, у оплаті праці та в оплаті праці вперто зберігаються. Крім того, прогрес у питаннях гендерної рівності у прийнятті рішень зупинився. На жаль, попереду ще довгий шлях до припинення гендерного насильства. Криза COVID-19 можливість змінити статус -кво. Зараз як ніколи важливо активізувати державні зусилля щодо подолання драматичного впливу кризи на гендерну рівність. Комісія прагне зберегти гендерну рівність на високому місці у своєму політичному порядку денному та виконати заходи, визначені Стратегією гендерної рівності на 2020-2025 роки [7].

Так, можемо виділити наступне коло відносин, де вплив на питання рівності прав жінок найбільш помітний:

- Питання домашнього насильства. Так, кількість повідомлень про домашнє насильство у Франції зростає на 32% за перший тиждень карантину, у Литві - на 20% за перші три тижні. В Ірландії спостерігалося п'ятикратне збільшення кількості позовів про домашнє насильство, а влада Іспанії повідомила про збільшення дзвінків на 18% протягом перших двох тижнів карантинних обмежень;
- Перебування жінок на передовій пандемії. 76% медичних працівників та працівників соціальної допомоги, 86% працівників у сферах охорони здоров'я – жінки. З пандемією жінки у цих галузях побачили безпрецедентне зростання навантаження, ризику для здоров'я та виклику балансу між робочим і особистим життям;
- Вражаюча відсутність жінок в органах, що приймають рішення щодо COVID-19. Дослідження 2020 року показало, що чоловіків значно більше, ніж жінок в органах, створених для реагування на пандемію. Із 115 національних спеціальних робочих груп по COVID-19 у 87 країнах, включаючи 17 держав-членів ЄС, 85,2% склалися переважно з чоловіків, 11,4% склали переважно жінки, і лише 3,5% мали гендерний паритет. На політичному рівні лише 30% міністрів охорони здоров'я в ЄС складають жінки. Робочу групу Комісії з боротьби з кризою COVID-19 очолює Президент фон дер Лейєн, до складу якої входять п'ять інших комісарів, з яких три жінки [8].

Незважаючи на виклики, що виникли внаслідок кризи COVID-19, Комісія доклала значних зусиль, щоб просунути задля впровадження Стратегії гендерної рівності за останній рік. Для більш ефективного відстеження прогресу в ЄС сьогодні Комісія запустила Портал моніторингу стратегії гендерної рівності. Спіль-

ний проект, розроблений Спільним дослідницьким центром Комісії та Європейським інститутом гендерної рівності. Портал дозволить відстежувати результати діяльності окремих держав -членів ЄС та порівнювати ці показники серед 27 держав-членів [9].

Так, Стратегія гендерної рівності 2020-2025 рр., прийнята рік тому, базується на баченні Європи, де жінки та чоловіки, дівчата та хлопчики у всьому їх різноманітті вільні від насильства та стереотипів і мають можливість процвітати та лідирувати. Вона визначає ключові дії на 5-річний період та зобов'язується забезпечити, щоб Комісія включила перспективу рівності у всі сфери політики ЄС. За останній рік Комісія активізувала боротьбу з гендерним насильством за допомогою першої в історії стратегії захисту прав жертв ЄС та оголосила пропозицію щодо протидії гендерному насильству [10].

Перспектива гендерної рівності також була включена до наступного бюджету ЄС. Більше того, новий механізм відновлення та стійкості в рамках NextGenerationEU вимагає від держав-членів пояснювати, як їхні національні плани відновлення сприятимуть просуванню гендерної рівності, тим самим допомагаючи забезпечити відновлення гендерної проблематики в ЄС.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши становище жінок в епоху пандемії коронавірусу, безумовно бачимо утиски прав та свобод жінок в окремих сферах. Однак, як зазначалося вище, епоха коронавірусу, яка викликала світову пандемію, може слугувати каталізатором для нової економічної революції, прориву в економічній сфері, та різючій трансформації суспільних відносин. Пристосувавшись до нових викликів навколишнього середовища, організацію ведення навчальних, правопросвітніх, підприємницьких та інших процесів можна влаштувати з дотриманням всіх вимог максимально порівну між статями.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251> (дата звернення: 01.08.2021 р.);
2. Офіційний вісник України: щотижневий збірник актів законодавства. 2005. № 40. С. 48–55;
3. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. №211. *Урядовий кур'єр*. 2020. №47.
4. Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 р. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 95;
5. Дослідження ООН Жінки в Україні «Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні». URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr_0.pdf (дата звернення: 01.08.2021 р.);
6. Проєкт Гендерного бюджетування в Україні «Гендерний вимір пандемії COVID-19» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/covid_final.pdf (дата звернення: 01.08.2021 р.);
7. Report on Gender Equality in the EU. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/annual_report_ge_2021_printable_en_0.pdf (дата звернення: 01.08.2021 р.);
8. Wigand C., Kolanko K., Feroli J. International Women's Day 2021: COVID-19 pandemic is a major challenge for gender equality. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_1011 (дата звернення: 01.08.2021 р.);
9. Gender Equality Strategy Monitoring Portal. URL: <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor> (дата звернення: 01.08.2021 р.);
10. A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152> (дата звернення: 01.08.2021 р.)